

Формування санітарно-гігієнічної компетентності у інженера-педагога харчового профіля як необхідна умова ефективної професійної діяльності

На даному етапі розвитку України одне з головних питань є розвиток харчової галузі, тому необхідна підготовка висококваліфікованих інженерів-педагогів харчового профілю з володінням знань та вмінь професії, з пріоритетністю до збереження духовних, моральних, естетичних і гуманістичних цінностей та мати творчі здібності до удосконалення, впровадження інноваційних технологій в навчально-виробничий процес. Оптимальним шляхом забезпечення динамічних потреб суспільства в підготовці висококваліфікованих інженерів-педагогів харчової галузі є застосування компетентнісного підходу до навчання у закладах вищої освіти. Крім того, головне завдання вищої освіти передбачає, щоб не просто дати майбутньому фахівцю певний комплекс необхідних теоретичних знань і навичок, але і сприяти розвитку його особистісних якостей, закласти основи для подальшого професійного самовдосконалення [5, с.157].

Підготовка висококваліфікованих інженерно-педагогічних кадрів для закладів професійно-технічної освіти виконує роботу суспільно-державного значення, мета даної підготовки полягає у забезпеченні підвищення якості підготовки кваліфікованих робітничих кадрів [2, с.203].

Посилення уваги до якості підготовки інженерно-педагогічних кадрів обумовлено низкою причин, як реалізацією стратегії навчання «впродовж всього життя», яка створює оптимальні умови людині для професійної та особистісної самореалізації, так і необхідністю забезпечення конкурентоспроможності європейської економіки в умовах економічної глобалізації, що вимагає підвищення мобільності і конкурентоспроможності робочої сили через якісну їхню підготовку [8, с. 34].

Враховуючи думку Д. Гельфанової можна вважати, що інженерно-педагогічна освіта є специфічним різновидом вищої освіти, в ній інтегрується вища технічна і спеціальна гуманітарна освіта. Специфіка інженерно-педагогічної освіти зумовлює, з одного боку, необхідність засвоєння

інженерних знань, а з іншого – здатність використовувати ці знання з педагогічною метою. При цьому спрямованість здобувача освіти має бути орієнтована на майбутню педагогічну діяльність в системі закладів професійно-технічної освіти. [1, с. 134]. Процес професійної підготовки інженера-педагога передбачає формування відповідних інженерно-педагогічних знань. Тобто, дані знання покликані для реалізації відповідної професійної педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів в системі закладів професійно-технічної освіти. Педагогічні знання формуються на основі існуючих компонентів змісту професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів, а саме творчому, методологічному, проектувальному, гностичному, комунікативному, науковому [4, с. 18]. Вказані компоненти фахової підготовки інженера-педагога розкриваються і конкретизуються у процесі вивчення циклу фахової підготовки з формуванням відповідних професійних знань, вмінь і навиків тобто певної професійної компетентності.

Специфіка професійної діяльності інженера-педагога харчового профіля пов'язана з професійно-специфічними складовими, що вимагає застосування особливих педагогічних умов під час формування готовності до професійної діяльності. Передбачена ефективність та успіх формування санітарно-гігієнічної компетентності у інженера-педагога харчового профіля напряму залежить від дотримання певних етапів освітнього процесу в закладах вищої освіти під час професійно-педагогічної підготовки.

Питаннями визначення змісту інженерно-педагогічної освіти у різних аспектах педагогічної науки займалися дослідники: Н. Брюханова, В. Безрукова, О. Коваленко, Л. Штефан, тощо. Суть і структура професійної компетентності інженера-педагога розкрита в працях І. Васильєвої, Н. Кузьміної, В. Кулешової, Н. Пахтусової та інших. Однак проблема професійно-педагогічної підготовки інженера-педагога харчового профіля, а саме формування санітарно-гігієнічної компетентності інженера-педагога харчового профіля, було поза увагою.

Одним із ключових напрямків оновлення змісту освітнього процесу виступає формування професійної компетентності майбутнього фахівця, що тісно пов'язано з розвитком особистих професійних здібностей. Адже вища освіта України передбачає отримання сукупних систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти. В Законі «Про вищу освіту», компетентність є динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

З позиції дослідника С.М. Яшука, компетентнісний підхід у вищій освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки торкається майбутнього фахівця й може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання ним певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти з перетворенням його з моделі, яка існує об'єктивно, для «всіх» фахівців навчального процесу, на суб'єктивні надбання окремого студента, які можна оцінити [3, с. 11].

Провідним показником готовності до професійної діяльності на сьогоднішній день є професійна компетентність – інтеграційна характеристика ділових і особистих якостей фахівця, що відображає не лише рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, але і соціально-етичну позицію особистості [6, с. 113]. Компетентність інженера-педагога – це багатofакторне явище, що включає в себе систему теоретичних знань і способів їх застосування в конкретних педагогічних ситуаціях, ціннісні орієнтації педагога, а також інтегративні показники його культури (мова, стиль

спілкування, ставлення до себе й своєї діяльності, до суміжних галузей знань й ін.) [7, с.195].

Дослідники О.Є. Антонова, С.В. Кириленко, О.В. Соколюк та інші вказують на дотримання санітарно-гігієнічних норм під час професійної підготовки фахівців у системі вищої освіти, що передбачає створення позитивних умов для збереження та зміцнення здоров'я, тобто формує певну санітарно-гігієнічну компетентність кожного. Наголосимо, що санітарно-гігієнічна компетентність передбачає сукупність соціальних норм і цінностей, спрямованих на підвищення поінформованості людини в питаннях, пов'язаних з охороною здоров'я та профілактики захворювань, що сформувалися за рахунок плідної праці людини над розвитком матеріального, технічного і духовного світу з мотивацією до ведення здорового способу життя як окремих людей, так і суспільства в цілому.

Висвітлені погляди щодо збереження здоров'я і життя особистості потрібно віднести до формування санітарно-гігієнічної компетентності і у сучасних дослідженнях медицини, освіти, психології та ін. Це дасть можливість конкретизувати основні напрямки розвитку санітарно-гігієнічної компетентності, повноцінного психологічного та фізичного розвитку, трудового, естетичного, духовно-морального та розумового виховання майбутнього інженера-педагога харчового профілю. Адже, майбутній інженер-педагог харчового профілю, маючи глибокі вивчення технологій збереження здоров'я повинен вміти будувати правильний спосіб життя, удосконалити взаємодію між батьками та закладами професійно-технічної освіти з вивченням індивідуальні особливості.

Розробка та впровадження комплексних медико-педагогічних заходів у процесі підготовки майбутнього інженера-педагога харчового профілю повинно базуватися саме на санітарно-гігієнічних засадах, що є одним із важливих елементів проведення профілактики захворювань. Адже гігієна це наука, що вивчає закономірності впливу на організм людини та суспільне здоров'я комплексу чинників довкілля з метою розробки гігієнічних норм, санітарних

правил, запобіжних і оздоровчих заходів, а санітарія – сукупність практичних заходів, спрямованих на оздоровлення оточення людини, впровадження у життя вимог та норм, яких обґрунтовує гігієна. Науково обґрунтоване використання гігієни та санітарії необхідно забезпечити ефективною взаємодією анатомії, фізіології, гігієни, зокрема гігієни дітей та підлітків, гігієни розумової праці, гігієни праці, комунальної гігієни, гігієни житла, особистої гігієни, гігієну харчування, психогігієни, гігієни фізичної культури і спорту та ін.

Таку взаємодію розділів гігієни необхідно не тільки будувати на сучасних відкриттях, дослідженнях у галузі медицини, гігієни та санітарії, алей потрібно враховувати історичні надбання цих галузей. Розвиток гігієни та санітарії має певний відбиток на історії розвитку людства. Тому доцільно використовувати накопичувальний досвід щодо створення умов для збереження здоров'я і життя людини, особливо під час засвоєння культури гігієни та основ санітарії.

У сучасних умовах удосконалення фахової підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю до формування санітарно-гігієнічної компетентності є важливим завданням педагогіки вищої школи. Фахова підготовка майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю до формування санітарно-гігієнічної компетентності на засадах компетентнісного підходу повинна передбачати розвиток здібностей самостійно вирішувати нестандартні професійні задачі, альтернативне мислення, постійне прагнення до вдосконалення професійної діяльності, науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти.

Санітарно-гігієнічна компетентність – це сукупність соціальних норм і цінностей, спрямованих на підвищення поінформованості людини в питаннях, пов'язаних з охороною здоров'я та профілактикою захворювань, що сформувалися за рахунок плідної праці людини над розвитком матеріального, технічного і духовного світу з мотивацією дотримання людиною системи здоров'язберігання. Формування санітарно-гігієнічної компетентності під час підготовки інженерів-педагогів харчового профілю потрібно здійснювати на основі санітарно-гігієнічних знань, санітарно-гігієнічних умінь та санітарно-

гігієнічних навиків, що полягають у дотриманні здорового способу життя учасниками освітнього процесу, а саме: у визначенні санітарно-гігієнічних рівнів; у проведенні профілактичних заходів для попередження захворювань; у дослідженні чинників середовища перебування, що можуть вплинути на стан здоров'я; у використанні педагогічних методів проведення санітарно-гігієнічного навчання та виховання.

Гігієнічне навчання та виховання передбачає педагогічну систему із навчальною та виховною діяльністю, спрямовану на підвищення рівня охорони здоров'я з мотивацією до дотримання здоров'язбереження кожної особи [81].

Рівень сформованої санітарно-гігієнічної компетентності в інженера-педагога харчового профілю цілком залежить від обсягу здобутих знань у цій галузі та передбачає підбір та ефективне використання педагогічних технологій. Рівень здобутих знань дозволяє інженеру-педагогу глибоко розуміти проблеми санітарно-гігієнічної галузі для зосередження уваги на постановці та вирішенні проблем використання санітарно-гігієнічної компетентності в інженерно-педагогічній діяльності. Дане демонструється чітким розумінням місця здоров'я в ієрархії цінностей, активності й мотиваційної спрямованості на досягнення успіху в професійній діяльності, психічних властивостей і станів валеологічно-мотивованої особистості здобувача вищої освіти. Також наявність педагогічних, біологічних, гігієнічних та фізично-гігієнічних знань, знань про формування, збереження та зміцнення індивідуального здоров'я особистості з прагненням до самоосвіти та орієнтація на реалізацію санітарно-гігієнічної компетентності серед учасників освітнього процесу ЗПТО також здатністю до самоконтролю та самокорекції в аспекті здоров'язбереження. Особлива увага приділяється сформованим гностичним, санітарно-гігієнічним, організаційно-комунікативним та методичним вмінням, навичкам, здатностям та професійно-особистісним якостям.

Оволодіння майбутнім інженером-педагогом харчового профілю санітарно-гігієнічною компетентністю характеризується наявністю всіх показників у повному обсязі, таких, як: стійкий інтерес до окресленої

проблеми; високий рівень теоретичних і практичних знань, умінь, навичок; реалізація кожної можливості для самостійної й творчої праці; володіння повною мірою гностичними, санітарно-гігієнічними, організаційно-комунікативними та методичними вміннями і навичками, сформованість вольових якостей; ініціативність, відповідальність, впевненість у собі; керування основними принципами деонтології; методичні вміння.

Інженер-педагог має сформовану готовність до реалізації власних професійної компетентності. Цілеспрямовано займається самоосвітою, самовихованням, що сприяє його мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці. Уміє приймати ефективні рішення й готовий нести відповідальність за його наслідки, глибокими і системними науково-теоретичними та науково-практичними знаннями в санітарно-гігієнічній галузі, здатний удосконалювати професійні знання шляхом самоосвіти, активно засвоюючи нову інформацію, систематизувати її, використовуючи новітні досягнення науки і техніки.

Формування майбутнього інженера-педагога харчового профілю як особистості, яка несе персональну відповідальність за прийняті рішення та здійсненні процеси у санітарно-гігієнічній галузі та формування в нього практичних умінь та навичок здійснювати санітарно-гігієнічну освіту, для створення санітарно-гігієнічного досвіду.

Висновки. Здійснений теоретичний аналіз вказав на гігієну та санітарію, як на важливий елемент освітнього процесу закладу вищої освіти щодо формування у майбутнього інженера-педагога харчового профіля санітарно-гігієнічної компетентності. Це напряму пов'язано з тим, що гігієна вивчає фактори навколишнього середовища і фактори навчально-виробничого процесу та їх вплив на стан здоров'я учасників освітнього процесу в закладах професійно-технічної освіти. А санітарія передбачає впровадження ряду профілактичних заходів і засобів для збереження здоров'я та життя. Високий рівень сформованої санітарно-гігієнічної компетентності в інженера-педагога харчового профілю полягає в глибокому розумінні проблеми збереження

здоров'я в ієрархії цінностей під час професійної діяльності в закладах професійно-технічної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гельфанова Д. Особливості фахової підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. Тернопіль, 2009. № 3. С. 131–135.
2. Джантіміров А. Ю. Сучасні вимоги до інженерно-педагогічної освіти. *Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології* : зб. наук. праць / за заг. ред. Н. Г. Ничкало. Харків : НТУ «ХПІ», 2007. С. 203–209.
3. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів технологій : кол. монографія / А. М. Гедзик [та ін.]. Умань : Сочінський М. М., 2017. 280 с.
4. Ліненко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1996. 18 с.
5. Романовський О. Г. Формування психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності : монографія. Харків : ХПІ, 2011. 336 с.
6. Ткачук С. І. Професійна компетентність вчителя трудового навчання як складова педагогічної майстерності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів, 2017. Вип. 144. С. 113–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2017_144_29 (дата звернення: 15.07.2018).
7. Ткачук С. І. Теоретичні аспекти формування компетенції майбутніх інженерів-педагогів у процесі вивчення спецдисциплін. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2014. Вип. 37. С. 192–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2014_37_36 (дата звернення: 15.07.2018).

8. Щербак О. І. Зміст і форми підготовки майстрів виробничого навчання в індустріально-педагогічних технікумах України (1967–1994рр.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1995. 236 с.